

Конкурсна робота у номінації «Вчитель Нової української школи»

Тема: «Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в учнів початкової школи»

1. Автор досвіду

Кушнірова Наталія Володимирівна, вчитель початкових класів,

спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист

Запорізька гімназія № 89

Запорізької міської ради

директор Ірина Патрушева

м. Запоріжжя, вул. Михайлова, 15,

тел. 702-31-26

email zapschooln89@ukr.net

http: <http://school89.co.ua/>

2. Базова модель досвіду.

2.1. Назва теми досвіду: «Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в учнів початкової школи»

2.2. Актуальність і перспективність:

Модернізація змісту шкільної освіти відповідно до нових стандартів НУШ, державної національної програми "Освіта", Концепції НУШ спрямована на розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Актуальність проблеми зумовлено тим, щоб створити умови для розвитку всебічного спілкування, формування духовно багатого учня, здатного навчатися впродовж всього життя і пізнавати навколишній світ через мовленнєву компетентність.

2.3. Теоретична основа.

Уперше термін «мовленнєва компетентність» був введений Н.Хомським у середині ХХ ст. Він означав застосування мови в практиці спілкування і діяльності людини. А. Маркова та М. Лісіна розглядали мовлення як засіб спілкування, а процес оволодіння зв'язним мовленням як важливий засіб комунікації дитини. Сучасні вчені М. Вашуленко, О.Савченко, Л.Скуратівський, Л.Федоренко виступили за перебудову шкільного курсу з мови з урахуванням особистісно-діяльнісного підходу до її вивчення. Тому нові Державні стандарти початкової загальної освіти уже розроблялися на компетентнісній основі.

2.4. Новизна досвіду.

Сучасний період розвитку суспільства в Україні відкриває широкі перспективи для оновлення змісту освіти, що дає змогу виховувати розвинене і духовно багате покоління. Одним із показників духовної культури особистості, її моральності, внутрішньої і зовнішньої краси є мовленнєва культура, комунікативно-мовленнєва компетентність, в якій проявляється інтелект і рівень мислення індивіда, його освіченість і вихованість, культурність і ціннісні орієнтири, краса слова і духу як ознаки духовного багатства та неповторної людської сутності.

В нових програмах з української мови, в яких поставлені відповідні вимоги до мовленнєвого розвитку школярів, знайшло своє відображення першорядне завдання Державного стандарту - формування в учнів комунікативних умінь.

2.5. Провідна педагогічна ідея досвіду.

Створення оптимальних умов для формування мовленнєвої компетентності на уроках української мови.

Провідною ідеєю досвіду є необхідність реалізації компетентнісного підходу та формування різних компетентностей, серед яких однією з головних є мовленнєва.

3. Інформаційно-педагогічна модель досвіду.

3.1. Мета досвіду

Формування в учнів комунікативної компетенції, базою якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовленнєвих умінь і навичок.

Мета реалізується через наступні завдання:

- ❖ заохочення зразкового мовлення всіх учасників освітнього процесу;
- ❖ забезпечення рівномірності у формуванні всіх видів мовленнєвої діяльності (слухання-розуміння, говоріння, читання, письмо);

Моя мета:

- виховувати бажання читати та прагнути вдосконалювати своє мовлення;
- сприяти самовияву учнів та взаємодії між ними під час розвитку комунікативних умінь;
- розвивати вміння в учнів вдумливо читати і писати;
- формувати вміння працювати над текстами різних видів.

3.2. Завдання:

Перед я собою поставила такі завдання:

- ✓ підвищення грамотності та культури мовлення учнів;
- ✓ спрямування роботи на забезпечення високого рівня викладання української мови;
- ✓ формування в учнів практичних умінь;
- ✓ формування умінь і навичок зв'язного усного і писемного мовлення;
- ✓ удосконалення форм і методів роботи, впровадження в практику досягнень педагогічної науки;
- ✓ забезпечення засвоєння учнями орфографічних та граматичних норм української мови;
- ✓ впровадження в практику сучасних освітніх технологій та інновацій;
- ✓ навчити школярів користуватися всіма багатствами мовних засобів.

4. Технологія реалізації інноваційної розробки досвіду.

Головною метою моєї роботи є навчання учнів думати, розуміти сутність

речей, осмислювати, вміти шукати потрібну інформацію.

На підставі власного досвіду хочу виділити комунікативно-мовленнєві уміння, формуванню яких я приділяю найбільшу увагу: уміння ставити запитання, висловлюючи подив, сумнів, уточнення, здогадку, передбачення; уміння констатувати, виражаючи погодження, підтвердження, судження, наслідок, посилення, обіцянку; уміння аргументувати відмову, заперечення, непогодження; уміння спонукати до дії, висловлюючи прохання, запрошення, наказ, пропозицію, побажання. Саме тому учні моїх класів постійно приймають участь у конкурсі «Заговори, щоб я тебе побачив».

На уроках української мови застосовую інтеграційні підходи, щоб урок став справжньою «педагогічною майстернею». Я надаю перевагу нестандартним компетентнісно-орієнтованим урокам (уроку-подорожі, уроку-звіту, уроку-змагання, уроку-діалогу, уроку-казці тощо), інтегрованим урокам, які дають можливість застосовувати творчі прийоми, а саме: хвилинки-асоціації, хвилинки-цікавинки, поетичні хвилинки, складання діалогів та їх інсценування, написання творів-мініатюр (додаток 1).

Щодня, навіть під час дистанційного навчання, я починаю свій день із ранкової зустрічі.

Ранкова зустріч дає дітям змогу брати участь в обговореннях, а мені, як вчителю, – моделювати й активно розвивати в дітей уміння та навички ефективного спілкування.

Такі заняття дають дітям змогу розвивати соціальні та навчальні навички, поєднуючи соціальний, емоційний та інтелектуальний розвиток кожного учня. Під час таких зустрічей діти висловлюють привітання з днем народження, з перемогою в конкурсах, змаганнях, діляться своїми враженнями. Для цього використовую «Крісло автора» (додаток 2).

Формуючи навички говоріння, які передбачають побудову діалогічних і монологічних висловлювань, на кожному уроці створюю ситуації, які змушують дитину говорити, спонукають до висловлення думки.

Оскільки молодшим школярам притаманне наочно-образне мислення, то формування навичок діалогічного мовлення здійснюють за допомогою різних видів опор: малюнкові і словесні.

До діалогізування співрозмовників спонукають різноманітні мотиви і комунікативні задачі:

- повідомити щось партнеру по спілкуванню;
- запитати партнера про потрібну інформацію;
- привернути увагу партнера до певного об'єкта чи події,
- повідомити партнера про свої спостереження, враження,
- висновки;
- обмінятися з партнером думками;
- виразити свої емоції (позитивні чи негативні).

Я прагну побудувати такі уроки, які створені для дітей і разом з ними. Вирішенням цієї проблеми є впровадження в освітній процес активних методів навчання, серед яких провідну роль відіграє дидактична гра.

З метою розвитку мовленнєвої компетентності на уроках математики використовую ігрові технології, зокрема моделюються мовленнєві ігрові ситуації. Використання сюжетно-рольових ігор спонукає учнів до імпровізованих висловлювань. (додаток 3)

Практика моєї роботи показала, що такі види діяльності комунікативно спрямовані, і це дає можливість максимально наблизити учнів до життєвих ситуацій і мотивовано застосовувати мовно-мовленнєві уміння.

Мовленнєва компетенція є однією з провідних базисних характеристик особистості. А своєчасний і якісний розвиток мовлення – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку учня. (додаток 4)

Роботу над розвитком зв'язного мовлення дітей починаю з першого дня перебування дітей у школі, надаючи при цьому перевагу доборові навчального матеріалу, практичній мовленнєвій спрямованості змісту уроку, урахуванню особливостей словникового запасу учнів.

Практикую:

- різні форми переказів;

- діалоги;
- написання запрошень, вітальних листівок, СМС повідомлень;
- складання творів.

Часто проводжу дидактичні ігри та вправи, спрямовані на формування зв'язного мовлення, удосконалення граматичної будови мовлення, активізацію словника, виховання звукової культури мовлення. (додаток 5, 6).

Такі вправи є невід'ємною складовою мовленнєвої компетентності молодших школярів. Вони не тільки збагачують словниковий запас учнів, а й вчать уміло варіювати інтонацією відповідно до мовленнєвої ситуації. Формується вміння висловлювати свою думку, робити висновки, застосовувати нові знання в різних життєвих ситуаціях.

Багато уваги приділяю дотриманню основних положень виразності читання та мовлення - засобам логічної та емоційної виразності, використовую різноманітні пам'ятки. Кожен урок стараюсь спланувати так, щоб мати можливість спинитись на окремих елементах виразного читання, звернути увагу на правильне донесення логіки фрази.

Мовленнєва діяльність – це спосіб реалізації суспільно-комунікативних потреб людини в процесі спілкування. Користуючись мовою, як засобом пізнання і комунікації, дитина слухає, говорить, читає і пише. Одночасно відбувається практичне засвоєння формул ввічливості, розвиток творчих здібностей, створення власного мовленнєвого портрету:

Я –думаю.

Я – замислююсь.

Я – аналізую.

Я – висловлююсь.

Я – пробую творити. (додаток 7)

Діагностувальні роботи з мовних знань планую так, щоб учні змогли осмислювати свої судження. Для діагностувальної роботи складаю систему завдань, які передбачають різні рівні та можуть надати об'єктивну інформацію про те, чи досягли учні взаємопов'язаних очікуваних результатів. (додаток 8)

Особливу увагу наділяю формам і методам під час дистанційного навчання. Саме в цей період дуже добре формується мовленнєвий процес учнів (додаток 9).

Критеріями результативності роботи є підвищення інтересу школярів до предмета, удосконалення якості знань учнів, прагнення працювати постійно і наполегливо, бажання утвердитися в колективі.

Завдяки інноваційним технологіям підвищуються навчальні досягнення і це дає можливість моїм учням приймати участь у мовознавчих конкурсах і посідати призові місця (додаток 10).

Висновки

Концепція Нової української школи, новий Державний стандарт початкової освіти акцентує увагу на важливості формування ключових компетентностей молодших школярів. Однією із ключових компетентностей Нової української школи – є компетентність спілкування державною мовою (і рідною у разі відмінності). Формування мовлення учнів – тривалий процес. Він вимагає неабияких зусиль, витримки, наполегливості і залежить від багатьох чинників. Ефективність формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на уроках української мови залежить від оптимального поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій, систематичного і цілеспрямованого застосування дидактичних методів, прийомів, форм і засобів, які підвищують його результативність (додаток 11).

Додатки:

- Додаток 1 – Нестандартні уроки
- Додаток 2 – Форми і методи роботи на уроках
- Додаток 3,4,5 – Вправи для розвитку зв'язного мовлення
- Додаток 6,7 – Цікаві завдання
- Додаток 8 – Діагностувальна робота
- Додаток 9 – Дистанційне навчання
- Додаток 10 – Результативність

- Додаток 11- Переможці конкурсів

Список використаних джерел

1. Дидактика початкової освіти /О.Я.Савченко-Київ « Грамота »,2012.
2. Занков Л.В. Дидактика і життя. –М. ,1968.
3. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі : Навч. Посіб.- Донецьк: ТОВ «Юго-Восток», 2006.
4. Логачевська С.П. Диференціація у звичайному класі / С.П.Логачевська.- Донецьк, 1998.
5. Петерсон Л. Г. Діяльнісний метод навчання: освітня система « Школа 2000...», 2007.
6. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації (навчально-методичний посібник)/ Г.О.Анісімова, О.В.Нікулочкіна.- Тернопіль: Мадрівець, 2012.
7. Швидкочитайлик (Вправи з швидкісного читання): навчально-методичний посібник.
8. Тимофієва Л.Л. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2004.
9. Я читаю вільно ,легко, з насолодою. Вправи та тренінги для учнів початкової школи / Бандоля В.О.- Дніпропетровськ. Видавництво «Генеза – Південь»
10. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу / О.Я.Савченко // Початкова школа. – 2015.
11. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С.Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2010.

Урок- змагання

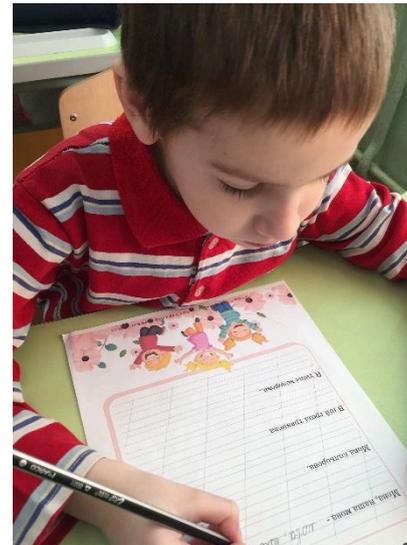

Урок-подорож

Урок розвитку

мовлення

Читання за ролями

Придумай казку за початком

Робота над розвитком зв'язного мовлення

- ❖ Уявіть зустріч героїв: «Я — бібліотекар». Побудуйте діалог за планом:
  1. Привітання
  2. Мета приходу в бібліотеку
  3. Обговорення улюблених жанрів
  4. Вибір книги
  5. Подяка за цікаве спілкування
  6. Прощання
- ❖ Попрацюйте в парах. Складіть діалог. Мовленнєва ситуація: запрошення на день народження.
- ❖ До сюжетного малюнка «Діти у зоопарку» складіть ланцюжок запитань.

ЗГОДА — НЕЗГОДА

Завдання – формувати у дітей вміння стверджувати або заперечувати тезу, обґрунтовуючи свою думку.

Вчитель. Сьогодні буде дощ.

Діти. Ні, не буде, тому що небо чисте.

Вчитель. Всі птахи відлітають у теплі краї.

Діти. Ні, деякі залишаються зимувати

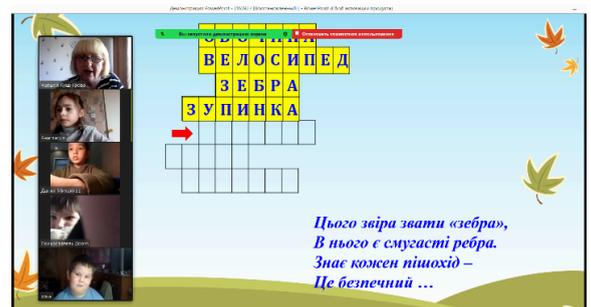
(горобець, ворона, галка). Це – риба.

Діти. Ні, це не риба. Це – мишеня.

У риби немає лапок, а в мишеняти є.

Риба не вміє бігати, а мишеня вміє.

У мишеняти є вуха, а в риби немає.

ФАНТАСТИЧНІ ГІПОТЕЗИ

Технологія подібних гіпотез досить проста.

Вона має форму запитання: «Що було б, якби?»

- * Що було б, якби зникли всі дорослі?
- * Що було б, якби раптом зникло сонце?

* Що було б, якби не було дерев і квітів?

* Що було б, якби не стало річок?

Додаток 4

Розвиваюча вправа з логічним навантаженням «Що в мішечку?»

- У мене в мішечку предмет. Щоб відгадати, що там, ви можете задавати мені різні питання, дізнаватись про предмет.

(Варто навести приклад, щоб діти орієнтувались у формі і змісті питань.)

Наприклад, яблуко. Воно довге?(Ні.) Кругле?(Так.) Воно тверде?(Так.)

Гостре?(Ні.) Їстівне? (Так.) Ростає на дереві? (так.)

- Можна пропонувати інші варіанти завдань:

а) Відгадай загадку:

Я блискуча, гостренька,
Маю вушко маленьке.
За собою несучу
Довгу-довгу косу.(Голка.)

б) Впізнай предмет за описом: вона гостра, металева, нею можна поколотись, разом з ниткою вона служить людині. (Голка.)

в) Про предмет розповідай, та його не називай.

Всім притх
Нова українська школа

10.01.2023

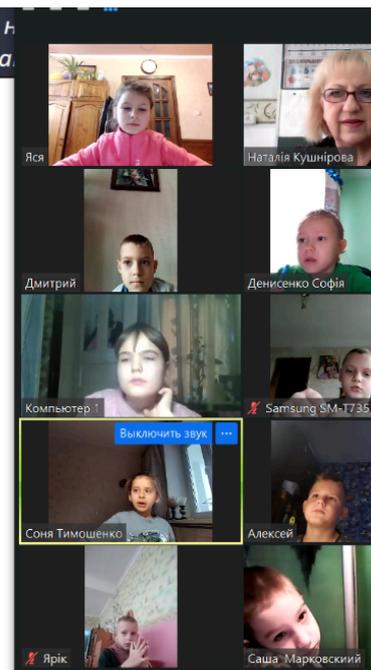
Гра «Скринька запитань» (обирай номер, на який відповіди на запитання)

Які слова називають прикметниками?

З якими словами у мовленні вживаються прикметники

3

На які питання відповідають іменники?

Додаток 5

Вправи для розвитку діалогічного мовлення Вправа

«Слухай уважно — відповідай»

Наприклад:

- Ти підеш сьогодні разом зі мною до школи?
- Так, **я**. (Ні, **не я**, а моя сестра.)
- Ти підеш сьогодні разом зі мною до школи?
- Так, **піду**. (Ні, **не зможу**.)

❖ Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети уроку

Гра «Добери прикметник»

Учитель на дошці записує три іменники. Учні списують їх та добирають прикметники. Перемагає той, хто добере більше прикметників. Кожен прикметник можна вживати лише один раз.

Сніг ... (холодний, блискучий, білий, колючий, сріблястий, ...)

Весна ... (ясна, гомінка, тепла, сонячна, квітуча, ...)

Мама ... (ніжна, рідна, лагідна, добра, терпляча, ...)

— Поставте питання до дібраних вами слів.

— Сьогодні на уроці ми продовжимо вивчати прикметник.

❖ Узагальнення й систематизація отриманих знань

1. Вибіркове списування

— Прочитайте текст. Випишіть іменники і зв'язані з ними прикметники.

Виглянуло лагідне сонечко. Чарівний ліс, широкий луг, безмежні поля і тиха річечка освітилися його лагідним промінням.

2. Гра «відгадайте слово за його ознакою»

Пухнаста, руда, хитра. (Лисиця)

Погожий, теплий, сонячний. (День)

Свіже, прозоре, прохолодне. (Повітря)

К
У
Б
У
В
А
Н
Н
Я

Додаток 6

Гра «У магазині»

Гра «Позмагаємось з поетом»

Робота

в щоденнику вражень

Вставити пропущені слова.
Ще недавно в синім ...(небі)
Пролітали журавлі.
А сьогодні в безгомінні
Ходить... по землі. (Осінь.)
І від краю і до краю,
Від двора і до двора
Золотого... (урожаю)
Знов прийшла до нас... (пора)

Додаток 7

❖ Розвиток зв'язного мовлення

Роз'єднай слова»

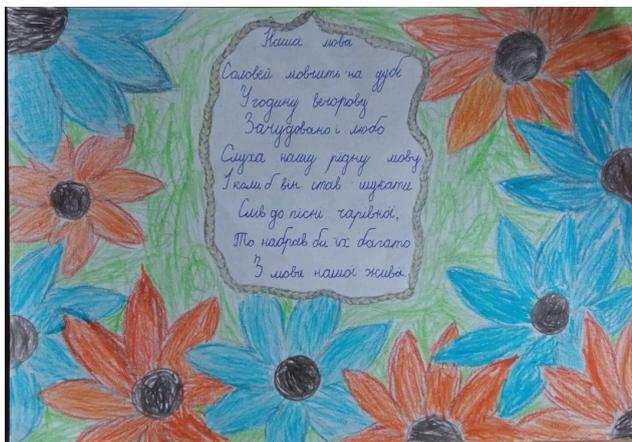
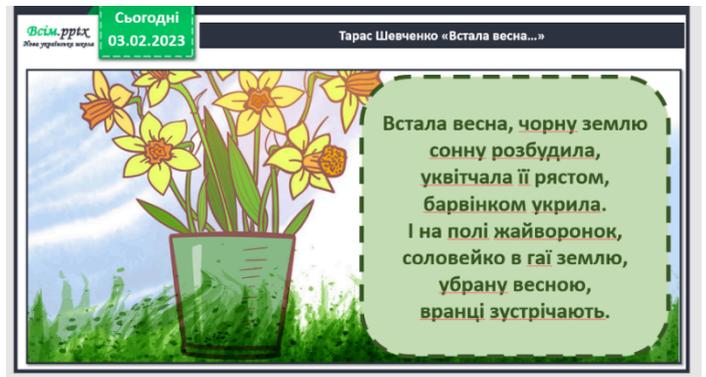
Роз'єднай слова, прочитай речення

і запиши його в зошит.

Нагородігарнігарбузи.

Вчaplічорнічеревички.

Жаткажвавожитожне.

Діагностична анкета

3 клас

Українська мова

Тема: Загальне поняття про дієслово. Зв'язок дієслова з іменником

Мета: виявити рівень сформованості компетентностей по темі «Дієслово» на початок вивчення теми;
вибудувати індивідуальну траєкторію розвитку кожної дитини

1. Дієслово – це частина:

- а) слова
- б) мови
- в) речення

2. Позначте правильне твердження:

- а) у реченні дієслово найчастіше є підметом
- б) у реченні дієслово найчастіше є присудком
- в) у реченні дієслово найчастіше є другорядним членом

3. Доповни речення:

Дієслова у реченні пов'язані з ....

- а) прикметником
- б) іменником
- в) дієсловом

4. Встанови відповідність між дієсловами-антонімами:

відчиняти	опустити
говорити	зачиняти
підняти	мовчати

5. Спиши текст. Встав потрібні дієслова.

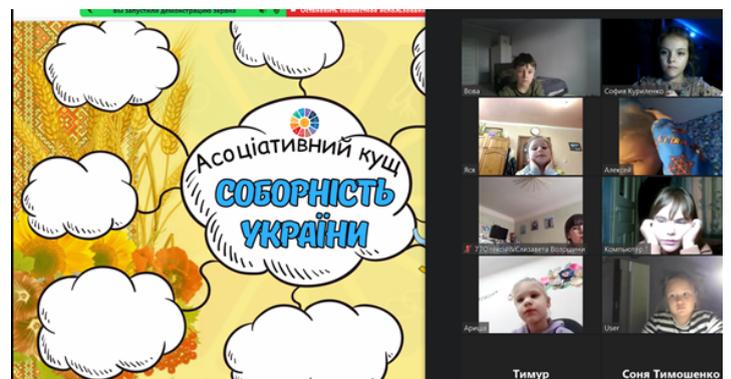
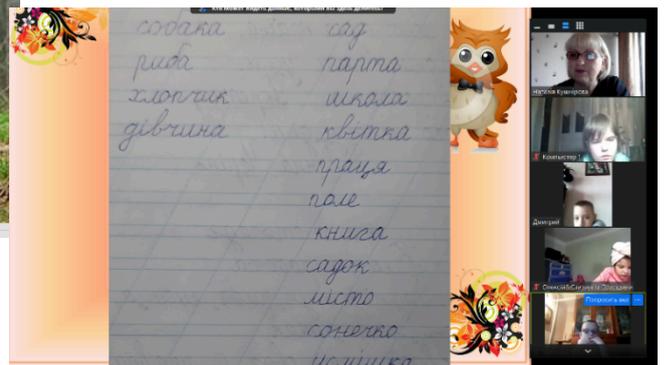
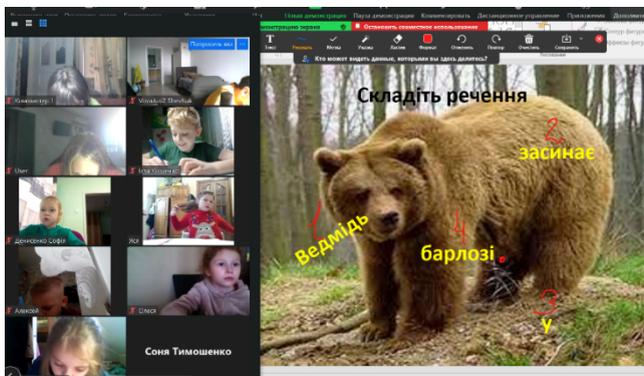
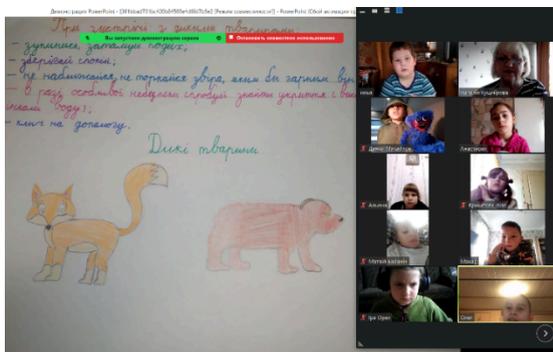
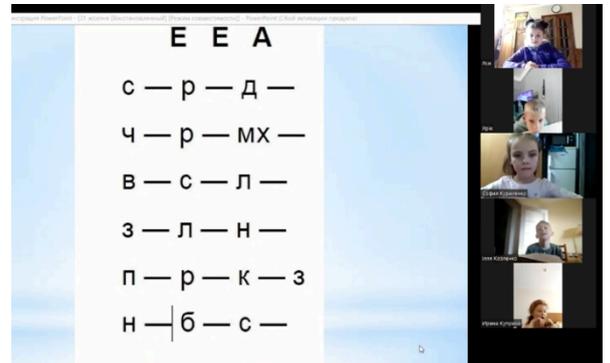
Соловейко в гаї дзвінко .... .
Зозулі у лісі голосно ... .

6. Запиши речення, розкриваючи дужки.

Над морем (піднялись) сонце. Веселий промінець (сковзнути) по воді.

Дистанційне навчання

Додаток 9

Результативність впровадження досвіду

Результати досліджень показали, що використовуючи на уроках різні форми та методи роботи з формування мовленнєвої компетентності, вчитель забезпечує виконання основних завдань:

- ✓ розвиток мовленнєвих навичок;
- ✓ розвиток навички спілкування;
- ✓ адаптування дітей до життя;
- ✓ розвиток комунікативності дітей, їх самоутвердження;
- ✓ розвиток фантазії, уяви, творчої активності молодших школярів;
- ✓ формування дослідницьких умінь;
- ✓ розвиток логічного мислення;
- ✓ підвищення якості навчання;
- ✓ бути готовими висловлювати і заперечувати судження;
- ✓ брати активну участь в освітньому процесі.

2019- 2020н.р.

Учень 3- А класу **Бабаєв Кирило** переможець інтернет-олімпіади з української мови платформа « На Урок»

Жадовська Вікторія Диплом І ступеня інтернет-олімпіади з української мови платформа «На Урок»

2020-2021н.р.

У журналі « Пізнайко» в розділі

« НАЙТАЛАНОВИТІШІ ДІТИ УКРАЇНИ»

Опубліковані очерки про учнів 4-А класу ЗЗСО № 89 м.Запоріжжя

Жадовську Вікторію та **Пазюка – Шевченка Давида**

II місце Жадовська Вікторія в районному конкурсі «Заговори, щоб я тебе побачив»

2022-2023н.р.

Фазилова Катерина

III місце у конкурсі «З учителем в серці»

Додаток 10

Марковський Олександр –призер міського конкурсу на найкращий відеоролик до Дня Соборності України

Результативність впровадження досвіду

Заговори, щоб я тебе побачив

ТОП #34 - 4 сезон - 06.02.2023

YouTube · Телеканал МТМ Запоріжжя · 6 лют. 2023 р.

YouTube

Інтерв'ю для телепередачі